

similar nature as well. See Tabbaa, 1997, fig. 98, for line drawings of eight related interlace arches.

64. Allen, 1986, 34.
65. Lehmann, 2008, 132, cites the actions of Hindu kings as well as the use of Hindu architectural elements in the early mosques of north India.
66. Behrens-Abouseif, 2007, 152-4. The portal was brought to Cairo by the building's original patron, Ktbugha, following the triumphant campaign of al-Ashraf Khalil against the Crusaders in 1291. The portal is shown in *ibid.*, 154, fig. 98.
67. The Ferruh Shah Mosque 1224 in Akşehir is one of the most notable examples. Other examples include the Ertokuş tomb façade (1224) in Atabey and the unfinished marble tomb in Konya. See McClary, 2015b, 14-22.
68. Cahen, 2001, 51, states that in 1218, along with his Ayyubid vassal Afdal, 'Izz al-Din occupied the north of the province of Aleppo, but was forced by al-Ashraf, the Ayyubid ruler of Mesopotamia, to retreat to Elbistan and abandon all his conquests.
69. Mecit, 2014, 107.
70. The foundation inscription of the 'Izz al-Din Kay Kawus I hospital in Sivas describes him as 'the pillar of Islam and Muslims, the Sultan of the land and the sea, the crown of the Seljuq family ... Amir of the Believers'.

Kaykavus I

110338

Kaykavus I Sarıgözü

110340

CHAPTER FOUR

The 'Izz al-Din Kay Kawus I Hospital and Tomb in Sivas

WHILE 'IZZ AL-DIN Kay Kawus I continued the expansionist policy of his father, Ghiyath al-Din Kay Khusraw I, he also reformulated the idea of kingship, being the first Rum Seljuq ruler to present himself as an imperial ruler in the Perso-Islamic mould.¹ This new role of the sultan, moving away from the previous Turkic idea of collective sovereignty, which Kiliç Arslan II (r. 1156-92) had adhered to, was propagated to internal and external audiences through architectural constructions.² In Sivas, 'Izz al-Din Kay Kawus I created a hospital that is the finest surviving example of monumental architecture built by the Rum Seljuqs, one that stands like a colossus above all that came before it in Anatolia in terms of scale, decoration and materials. The capture of Sinop and Antalya had developed the north-south trade route between the Black and Mediterranean seas, and increased the commercial importance of Sivas as the crossing point with the east-west trade routes. By choosing Sivas as the location for his hospital and tomb, 'Izz al-Din thrust a symbol of imperial power and munificence, as well as a physical and permanent sultanate presence, into a major trading centre at the geographic and economic heart of the sultanate.

The reign of 'Izz al-Din Kay Kawus I (1211-c. 1220) saw the real development of Islamic architecture in Anatolia,³ and the hospital that he had founded in Sivas by 1217-18 makes an excellent case study as it represents the culmination of the early syncretic phase. Crane has argued that Iranian culture and institutions had the most profound impact on the Rum Seljuq sultanate,⁴ and the detailed analysis of this enigmatic structure and its diverse sources confirms this impact in a concrete and tangible form. The rectangular complex measures 61 m × 41.5 m, and consists of four *iwans* around a courtyard, with a *riwaq* (arcade) along the north and south side. The entrance portal is located to the east and the tomb of 'Izz al-Din is located in the south *iwan*. The exterior and lower interior parts are in stone, with much of the structure above the springing of the arches, along with the tomb, being in brick. The complex has a number of unique decorative and architectonic elements, which are examined in detail below.

Richard P. McClary, Rum Seljuq Architecture, 1170-1220: The Patronage of Sultans, Edinburgh: Edinburgh Uni. Press, 2017, s. 94-178.

İSAM DN-
264118

02 Kasım 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

SİVAS I. İZZEDDİN KEYKÂVUS DARÜŞŞİFASI

GÖNÜL CANTAY*

Türk Tıp Tarihinin önemle üzerinde durduğu hastahane mimarisi konusunda, Anadolu Selçuklu döneminin önemli bir yapısı olan, Sivas'taki Sultan I. İzzeddin Keykâvus Darüşşifası'nın (1217) gerçek plânı üzerinde yapılan araştırmalar ile hakkındaki yayınlar, hatta Sultan I. İzzeddin Keykâvus'un yayınlanmış vakfiye metni de elde olduğu halde, yapılan sondaj ve kazılar sonunda hazırlanan rapor ve röleve plânlarıyla da açıklık kazanmamıştır.

Darüşşifanın doğru plânının araştırılmasında mimar ve araştırmacıların eksik veya gözden kaçırdıkları neydi? Bildiride bu sorunun cevabı verilmeye ve darüşşifanın orijinal plân şemasının durumu belirlenmeğe çalışılacaktır.

Türk Mimari'sinin belirli fonksiyonel yapıları içinde, toplumların kültürel yapısıyla ilgili eğitim programlarının sürdürüldüğü yapı örneklerini darüşşifalar oluşturmaktadır.

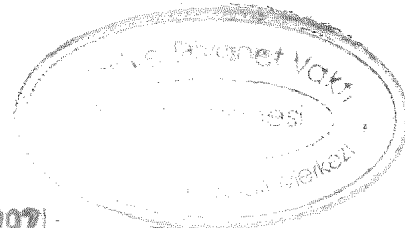
Türk Devletleri dinî eğitime verdikleri önem ölçüsünde pozitif bilimlere de çağı içinde geniş ölçüde önem vermiş ve teorik bilgi yanında pratik uygulamaların yapılabileceği yapılar inşa edilmiştir. Bunlar ya bir gözlemevi (rasathane) yahut ta darüşşifa (şifahane, maristan, bimaristan, darüt-tıp, darür-rahe, me'menül istirahe) olarak bilinen yapılardır.

Kaynaklardan anlaşıldığına göre; Anadolu öncesi Türk Devletlerinde olduğu gibi, Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemlerinde usta-çırak yöntemiyle sürdürülen tıp eğitimi, Osmanlı döneminde de bu özelliğini korumuştur. Bununla beraber Anadolu'da günümüze ulaşabilen en erken tarihli tıp kuruluşu, Kayseri'deki Gıyaseddin Keyhüsrev Tıp Medresesi ile Gevher Nesibe Darüşşifası olup 1205-6 tarihliidir.

13. yüzyıl başında birdenbire karşılaştığımız, zamanı için site-üniversiter anlayıştaki bu kuruluş, tıp tarihiyle ilgilenenleri bir ölçüde ya-

* Prof. Dr., Mimar Sinan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, İstanbul.

(Uluslararası Tıp Tarihi ve Deontoloji Sempozyumu'na sunulan bildiri, 15 Eylül 1992, İstanbul.)

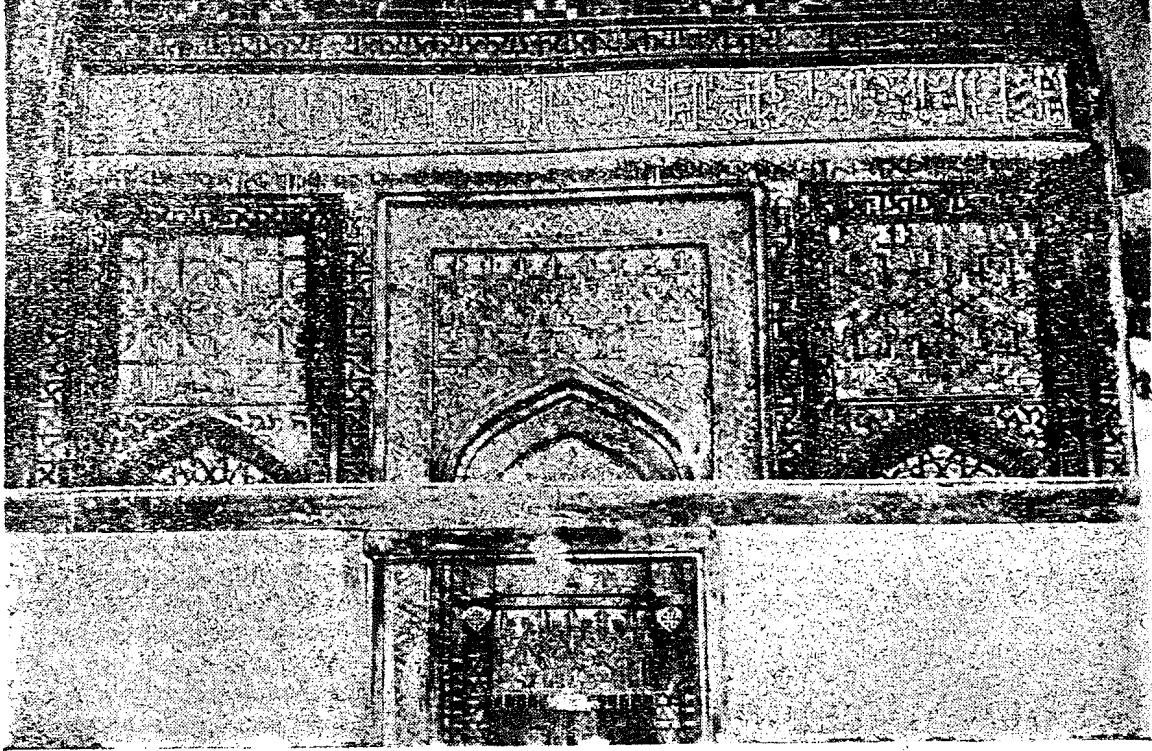

16 ŞUBAT 1994

5864. Bilget, H. B.: İzzeddin Keykâvus Darüşşifası / H. 110940
Burhan Bilget. - [S.l.], 1990. - III, 43 S. : Ill. - (Kültür Ba- KEYKAVUS
kanlığı yayınları ; 1128 : Tanıtma eserleri dizisi ; 37) I. DARÜSS
İnhalt: Der Spitalkomplex von Izzedin Keykavus in Sivas. - SIFAS
Text türk.
ISBN 975-17-0690-4 9 E 5865

85 EYLÜL 1995

1109404821. Çetintaş, Sedat: Sivas darüşşifası : 614 - 1217 / Y.
Mimar: S. Çetintaş. - İstanbul : Horoz, 1953. - XV, 134 S. : Ill.
KEYKAVUS
DARÜSSİ - (İstanbul Üniversitesi ; 541 : Tıp Tarihi Enstitüsü ; 48)
FAS
Text türk.
10 E 4990

Anıtlarımızı Tanıyalım :

Sivas Darüşşifası

Halim Baki K U N T E R

Darüşşifa Sivas'ta hükümet konağı civarında, Çifteminare'nin karşısındadır. Kapısı üzerindeki üç satırlık kitabeden bu sağlık evinin Hicretin 614 üncü yılında (M. 1217) Selçuk hükümdarlarından Keyhusrev oğlu birinci Keykâvüs tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

PLANI VE ÖZELLİKLERİ:

Yapının planı dik dörtkendir. Eni boyu 48 X 68 metredir. Binaya öteki Selçuk eslerinde olduğu gibi muhteşem tak-kapıdan girilir. Bu kapı zamanla kısmen toprağa gömülmüş ve bir kısım yerleri örülerek küçültülmüştür. Türk Tarih Kurumu tarafından verilen ödenekle 1937 yılında yüksek mimar Sedat Çetintaş tarafından yapılan kazılar ve incelemeler sırasında bu kapı da eski haline getirilmiştir.

Dış kapıdan bir geçide girilir. Buradan geçilerek avluya varılır. Avlu 22 X 32 = 704 metrekaredir. Tam karşıya gelen tarafta açık bir eyvan vardır. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Süheyl Ünver burasının muayene veya ameliyat yeri olması ihtimalini kaydetmiştir(1). Dış kapıdan girilince geçidin sağında ve solunda üçer oda bulunmaktadır. Büyük avlunun iki tarafında

bulunan odaların sayısı da yirmiye geçmektedir. Avlunun iki yanında, her birinde altısar kemer bulunan, revaklar vardır.

Sağ taraftaki odalardan biri türbe haline konulmuştur. Türbe, tuğladan yapılmış ve çinilerle süslenmiş olan sekiz köşeli bir kümbetle kapatılmıştır. Darüşşifayı yaptıran Birinci Keykâvüs burada gömülüdür. Türbenin karşı tarafına gelen bir kapıdan eskiden yan tarafta mevcut olan ikinci bir binaya geçilmekte idi. Burada tıp öğretimi yapılan bir medrese bulunuyordu. Bu kısım son devirde yıkılmış, yeri de Evkaf İdaresi tarafından satılmıştır. Yüksek Mimar Sedat Çetintaş'ın yaptığı kazılarla bu eski tıp medresesinin temelleri meydana çıkarılmıştır.

Türbede 15 sanduka vardır. Türbenin bir tek satırdan ibaret olan kitabesi mavi çiniden bir zemin üzerine beyaz çinilerle kabartma olarak yazılmıştır. 0,45 X 5,82 büyüklüğünde olan ve Arapça yazılan bu kitabe şu mânaya gelmektedir:

"Geniş kasırlardan dar kabirlere çıkarıldık. Malım, mülküm fayda vermedi. Saltanatım mahvoldu. Çabuk geçici olan dünya hayatından göçüp gitmek. 617 se-

(1) Selçuk Tababeti, S. 56.

ÜLKÜ "Halk evleri ve Halk odaları Derneği" c.I,

22 AGUSTOS 1991 sayı: 9, s.16-17, Eylül-1947 (Ankara)

TÜRK KÜLTÜRÜ

AYLIK DERGİ

İKİNCİ BASKI

Sayı: 10

1 Lira

Ağustos 1963

ANADOLUDA SELÇUKLU ŞİFAHANELERİ

Dr. Şerare Yetkin

Anadolu Selçuklularının muhteşem mimarî eserleri içinde muhakkak ki en ileri sosyal yardım müesseseleri olan şifahanelerin özel bir yeri vardır. Tababet fonksiyonuna en uygun plân şekilleri ve dekorlarında, bir şifahane karakterinin belirlediği sembolik motiflere sahip olan bu şifahaneler, aynı zamanda bir tıp mektebi özelliğini de haizdir. Selçuklu Şifahaneleri genellikle Selçuk eyvanlı medreselerinin plânına sahiptir. Revaklı bir avlunun etrafını çevreleyen evyanlar ve odalardan meydana gelmiştir. Ancak odalar, medreselerde olduğu gibi ayrı mekânlar halinde değil, hastaların tedavi edildiği büyük koğuş şeklinde odalara da sahip bulunmaktadır. 13. yüzyılda Türklerde tababet, hasta üzerinde incelemeler yapılmak suretiyle olurdu. Hasta başında ders gösterildiği tarihî vesikalarla tespit olunmuştur. Şifahaneler tıp medreselerinde okutulan derslerin tatbik edildiği yerlerdi. Bu şifahanelerde ekseriya göz hastalıkları, iç hastalıkları, cilt hastalıkları ve ruh hastalıkları tedavi ediliyordu (Prof. Dr. Süheyl Ünver, *Selçuklu Tababeti*, Türk Tarih Kurumu Yay. VIII. seri, No. 7. Ank. 1940. Bilhassa arşiv vesikalarına dayanarak hazırlanmış olan bu değerli eserden faydalanılmıştır). Bilhassa ruh hastalıklarının tedavisinde çok ileri gidilmiş olup hastalık müzikle ve telkin suretiyle tedavi ediliyordu ki, Avrupa'da delilerin cin çarptığı iddiası ile ateşe atıldığı bir devre nispetle bu, Türk kültürünün ve sosyal durumunun 13. yüzyıldaki yüksekliğine en açık örnektir. Ekseriya, Türk hükümdarlarının karıları, kızları ve vezirleri tarafından yaptırılmış olan bu en ileri sosyal yardım müesseseleri vakfiyelerinden de anlaşıldığı gibi geniş bir vakfa sahip olmuş ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında da bu Selçuklu vakıfları bozulmayarak aynen devam etmiştir. Elimizde Sivas Keykâvüs Şifahanesinin arapça vakfiyesi mevcuttur. Çok teferruatlı şekilde tertiplenmiş bu mükemmel vakfiye Selçuklular zamanındaki diğer şifahanelerin de durumu hakkında fikir verebilecek en değerli vesikadır.

Burada Anadolu'daki Selçuklu Şifahanelerini kronolojik sıraya göre inceliyerek bilhassa tezyinî özelliklerini belirtmeğe çalışacağız.

Kayseri'de Gevher Nesibe Şifahanesi ve Gıyasüddin Tıp Medresesi:

Anadolu şifahanelerinin ilk ve en önemlilerinden olan Kayseri şifahanesi, Şihaiye ve Gıyasiye adı ile yanyana iki yapıdır. Bunun için de Çifte Medrese adı ile tanınır. Çifte Medrese tipinde olan bu iki bina birbirine bitişiktir (resim 1). Bu yüzden Gıyasiye ve Şifaiye medreseleri